

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่” ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารหลัก คือ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ปี พ.ศ.2554 สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง โดยมีแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

- 2.1 แนวคิดที่ว่าด้วยพลเมือง
- 2.2 แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม
- 2.3 แนวคิดที่ว่าด้วยหลักสูตรและการวัดความรู้และความเข้าใจ
- 2.4 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดที่ว่าด้วยพลเมือง

แนวคิดที่ว่าด้วยพลเมือง ของกลุ่มสาธารณนิยม (Civic Republicanism) เน้นบทบาทของพลเมืองที่นำเรื่องส่วนตัวและส่วนรวมมาประสานกันไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่จะสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เปลี่ยนความเห็นแก่ตัวเป็นส่วนรวม โดยความคิดเรื่องพลเมืองเน้นว่าสมาชิกของรัฐในระบอบประชาธิปไตยจะต้องภูมิใจในความเป็นสมาชิกของรัฐ เป็นผู้มีศักดิ์ศรีเท่าเทียม ไม่ครอบงำผู้ใด และไม่ต้องการให้ผู้ใดครอบงำหรืออุปถัมภ์ค้ำจุน ซึ่งพลเมืองต้องเข้าใจความแตกต่างของคำว่า ไพร่-ราษฎร-ประชาชน (อเนก เหล่าธรรมทัศน์ 2556 : 17-18) และคำว่าพลเมือง ในแต่ละระบอบการปกครองนั้นย่อมไม่เหมือนกัน พลเมืองในระบอบการปกครองอื่นที่มีใช้ระบอบประชาธิปไตย ย่อมเป็นไปตามอำเภอใจของผู้เป็นเจ้าของอำนาจของประเทศเป็นผู้กำหนด ในขณะที่ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเจ้าของประเทศ มีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน ซึ่งการใช้สิทธิเสรีภาพนั้น ต้องเป็นไปอย่างรับผิดชอบ คำนึงถึงส่วนรวมเสมอ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล 2555 : 30)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายของคำไว้ดังนี้

1. “พล” อ่านว่า พน, พนละ หรือ พละ แปลว่า กำลัง
2. “เมือง” อ่านว่า เมือง แปลว่า แดน, จังหวัด หรือเขตซึ่งเคยเป็นเมืองสำคัญ เขตซึ่งเป็นชุมชนเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด

เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกันเป็นคำว่า “พลเมือง” อ่านว่า พนละเมือง พจนานุกรมได้ให้ความหมายว่า ประชาชน, ราษฎร หรือชาวประเทศ โดยไม่ได้แสดงนัยความหมายทางการเมือง ซึ่งจากการค้นคว้าก็พบเอกสารและหนังสือของนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงเรื่อง “พลเมือง” ไว้ดังนี้

สำนักงานโฆษณาการ คู่มือพลเมือง (2479 : 16-31) กล่าวไว้ว่า

1. พลเมืองคือผู้มีสิทธิและหน้าที่อย่างพร้อมบูรณ์ ในฐานะที่เราเป็นพลเมืองของประเทศ เราย่อมได้รับสิทธิทุกอย่างโดยบริบูรณ์จากประเทศ พลเมืองมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย สิทธิเข้ารับราชการ เสรีภาพในการทำมาหากิน, นับถือศาสนา, ใช้ทรัพย์สินของเขาตามความพอใจ พลเมืองทุกคนเป็นไทยแก่ตัว ไปไหนมาไหนได้ไม่มีผู้ใดขัดขวาง สรุปว่า พลเมืองมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ตามชอบใจ ภายในขอบเขตของกฎหมาย สิทธิของพลเมืองนั้นประเทศชาติเป็นผู้ป้องกันคุ้มครองมิให้ผู้ใดละเมิด แต่พลเมืองมีหน้าที่ตอบแทนประเทศ เช่น เสียภาษี เป็นทหาร เป็นต้น

2. พลเมืองต่างกับทาส พลเมืองย่อมได้รับสิทธิและมีเสรีภาพ โดยบริบูรณ์ แต่ทาส คือบุคคลที่เป็นข้าหรือบ่าวขึ้นกับนายเงิน ไม่มีสิทธิ เสรีภาพ ความเป็นไปของชีวิตขึ้นกับนาย ถ้าขัดขึ้นต้องถูกบังคับด้วยวิธีการอันทารุณ เสมือนเป็นสัตว์เครื่องใช้งาน

3. พลเมืองในสมัยรัฐธรรมนูญต่างกับพลเมืองในสมัยที่ไม่มีรัฐธรรมนูญ แม้เลิกทาสแล้วฐานะของพลเมืองก็ยังไม่ดีขึ้นเท่าใด ไม่รู้ว่ามีสิทธิอย่างไร มีแต่หน้าที่ ไม่มีเสียงในทางการเมืองระหว่างพลเมืองขาดความเสมอภาค ถูกแบ่งออกเป็นชั้น แต่เมื่อมีรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญได้แสดงถึงการรับรู้สิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวสยามไว้ชัดเจน ให้ความเสมอภาค และเสรีภาพแก่บุคคลทุกคนโดยทั่วหน้ากัน ทำให้ทุกคนเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง

สิทธิของพลเมืองแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ความเสมอภาคและความเป็นอิสระ แต่สิทธิเหล่านี้เป็นไปโดยจำกัด เพราะพลเมืองทุกคนมีสิทธิเหล่านี้ สิทธิของคนหนึ่งจึงอยู่ในเขตจำกัดจะไม่ทำความเสียหายแก่คนอื่น กล่าวคือ อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ส่วนความเสมอภาคมี 5 ประการ ซึ่งความเสมอภาคนี้ หมายถึง ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย คือ

1. ความเสมอภาคในกฎหมาย
2. ความเสมอภาคในการเข้ารับราชการ
3. ความเสมอภาคในการเสียภาษี

4. ความเสมอภาคในการเป็นทหาร และ

5. ความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนและในการรับสมัครเลือกตั้งเป็นผู้แทน และพลเมืองจะมีความเป็นอิสระหรือเสรีภาพ โดยความเป็นอิสระภาพ มีความหมายว่า พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะทำอะไรได้ทุกอย่างตามความพอใจแต่ต้องไม่ผิดกฎหมาย ก่อความเสียหายให้ผู้อื่น เพื่อเป็นหลักประกันให้กับพลเมืองคนอื่น ความเป็นอิสระหรือเสรีภาพ จะแบ่งออกเป็น 8 ประการ คือ

1. เสรีภาพในส่วนบุคคล คือ การทำกริยาอาการตามความพอใจ
2. เสรีภาพในเคหสถาน คือ เจ้าของมีสิทธิหวงห้ามผู้อื่นเข้าไป หรือมิให้ก่อการรบกวนทำความรำคาญในเคหสถาน
3. เสรีภาพในการประกอบอาชีพ คือ บุคคลมีสิทธิที่จะประกอบอาชีพตามความพอใจ
4. เสรีภาพในทรัพย์สิน คือ บุคคลผู้เป็นเจ้าของสามารถใช้ทรัพย์สินได้ตามความพอใจ
5. เสรีภาพในทางศาสนา คือ บุคคลมีสิทธิเลือกนับถือศาสนาใดๆตามความพอใจ
6. เสรีภาพในการประชุมและสมาคม คือ เมื่อบุคคลหลายคนประสงค์รวมตัวกันเพื่อประกอบกิจการใดๆยอมทำได้ โดยวัตถุประสงค์ไม่ผิดกฎหมาย
7. เสรีภาพในการเขียนและการโฆษณา คือ บุคคลสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเพื่อสาธารณะประโยชน์ร้องเรียนขอความคุ้มครองจากรัฐด้วยวาจา การเขียน หรือลงหนังสือพิมพ์ก็ได้
8. เสรีภาพในการศึกษา คือ บุคคลมีสิทธิที่จะเลือกศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ใดๆตามที่ตนพอใจ แต่จะเลือกไม่ศึกษาไม่ได้เพราะประเทศอาจมีกฎหมายบังคับให้เรียน

ซึ่งความมีอิสระและมีเสรีภาพนี้ สอดคล้องกับการอธิบายความเป็นพลเมืองของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2550 : 29-33) ที่กล่าวไว้ว่า คนไทยโดยทั่วไปใช้คำว่าประชาชน (People) ราษฎร (Subject) และพลเมือง (Citizen) แทบจะแทนกันได้ คงเป็นคำเดียวกัน แท้จริงประชาชน (People) มีมาตลอด หมายถึง คนที่ไม่ใช่ผู้ปกครอง (Non-ruler) ในอดีตนั้นประชาชนเป็นไพร่หรือทาสที่มีสถานะต่ำเกือบทั้งหมด เป็นลูกน้อง เป็น ข้าช่วงใช้ของขุนนางหรือเจ้าที่ดิน การเมืองสมัยใหม่ได้ปลดปล่อยสถานะดังกล่าวและให้ทุกคนมีความเทียมกัน จากไพร่ทาส เปลี่ยนมาเป็นราษฎรที่หมายถึง ผู้มีหน้าที่เสียภาษีให้กับรัฐและต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง สำหรับประเทศไทย กฎุปการอันยิ่งใหญ่ของพระปิยมหาราช คือ ทรงทำให้ไพร่-ทาส กลายเป็นราษฎร ส่วนในประเทศตะวันตกได้เปลี่ยนราษฎรเป็นพลเมือง ที่นอกจากต้องเสียภาษีและปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ยังต้องมีบทบาทและอำนาจทางการเมือง อย่างน้อยก็มีสิทธิเลือกตั้ง และยิ่งไปกว่านั้นคือ มีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมือง, สิทธิเข้าร่วมในการทำกิจเพื่อส่วนรวมร่วมกับกับรัฐราษฎร เป็นฝ่ายรับกฎหมาย นโยบาย กิจการหรือกิจกรรมของรัฐ ส่วนพลเมืองนั้นจะเป็นฝ่ายรุก เรียกร้องกฎหมาย นโยบายและกิจการของรัฐตามที่ต้องการ ราษฎรที่ดีจะเป็นฝ่ายรับและว่านอนสอนง่าย ส่วนพลเมืองที่ดีนั้นเป็นฝ่ายรุก มีความอยากที่จะไปมี

ส่วนร่วมไม่เฉื่อยชา เข้าทำการต่างๆแทนรัฐได้ตามควร ราษฎรจะคิดว่าตนเองเป็นผู้มีส่วน
ส่วนพลเมืองจะคิดว่าตนเองมีสิทธิมีเสียงมีส่วนร่วมในบ้านเมือง

เช่นเดียวกับ **ทเนศวร์ เจริญเมือง** (2551 : 3-10) ได้กล่าวถึงความเป็นพลเมืองโดยระบุในเรื่อง
สิทธิ หน้าที่และการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า ประการแรก พลเมือง มิใช่คำที่อยู่อย่างโดดๆ แต่
เป็นคำที่คู่กับคำว่า ชุมชนการเมือง หรือ Polis ในภาษากรีก หรือ รัฐ (State) ในปัจจุบัน พลเมือง เป็น
สมาชิกของชุมชนการเมืองหรือรัฐ หมายถึง ที่ใดๆที่มีมนุษย์มาอยู่ร่วมกัน มีการใช้อำนาจจัดการ
บริหารกิจกรรมต่างๆ โดยสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว การเป็นคนจึงเท่ากับเป็นเรื่อง
การเมือง (To be human is to be politics) ความเป็นพลเมืองก็คือการเข้าร่วมส่วนในชุมชนการเมือง
(Citizenship is participation in the affairs of polis) หรืออีกนัยหนึ่งคือ ไม่มีพลเมืองก็ไม่มีรัฐ

ประการที่สอง ว่าด้วยการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ในยุคกรีกโบราณ นครเอเธนส์
มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยการปกครองแบบประชาธิปไตย พลเมืองมีสิทธิ (Right) และภาระหน้าที่หรือ
ความรับผิดชอบ (Obligations) มีสิทธิในการเข้าร่วมประชุมกำหนดนโยบาย โครงการต่างๆ เพื่อ
พัฒนาชุมชน ออกกฎหมายข้อบังคับ เลือคนเข้าทำงานด้านนิติบัญญัติและบริหาร สิทธิในการ
ออกความเห็นในเรื่องเหล่านั้น รวมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขในเรื่องที่เคยตกลงกันไปแล้ว อีกประการคือ
ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมเพื่อออกความเห็นในกิจการต่างๆของรัฐ
การเสียดาย การเป็นทหารป้องกันประเทศ การเป็นสมาชิกของคณะลูกขุน เพื่อตัดสินคดีความ และ
การส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน การใช้สิทธิที่ดี การปฏิบัติหน้าที่ที่ดี คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการ
สาธารณะ (Participation in public affairs) ดังนั้น พลเมือง จะต้องเป็นผู้ใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ของ
ตน หรือมีแล้วไม่ใช้หรือไม่ปฏิบัติตาม อริสโตเติลกล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐทำให้
มนุษย์แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานที่ดำเนินชีวิตไปตามสัญชาตญาณ และแตกต่างจากเทวดา ที่เสวย
อาหารทิพย์ไม่ต้องการแก่งแย่งแข่งขัน แต่มนุษย์เกิดมาช่วยตนเองไม่ได้ ต้องมีการเรียนรู้ ฝึกอบรม
มีความต้องการมากมาย และจะเป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และเมื่อเรียนรู้ ฝึกฝนก็จะพัฒนา
ความสามารถเข้าไปยึดครองสิ่งต่างๆไม่จำกัด จึงต้องมีคุณธรรมคอยควบคุม สังคมหรือรัฐ จึงต้อง
มีกฎระเบียบ มีระบบการให้ความรู้และควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในรัฐ

ประการที่สาม ตามทัศนะของเพลโต พลเมือง ต้องมีคุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติในตัวของ
พลเมืองที่จะมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (Having a keen desire to
become a perfect citizen) ซึ่งการเป็นพลเมืองในลักษณะนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เกิดมาก็
เป็น แต่เป็นเรื่องของการปลูกฝัง หรือเรียกว่า การศึกษา (Education) และประการที่สี่ การเป็นพลเมือง
ที่สมบูรณ์ต้องเป็นผู้รู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และเป็น ผู้ถูกปกครอง (Ruled) หมายความว่า
ตำแหน่งผู้ปกครอง ต้องมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ไม่มีใครเป็นตลอดชีวิต ทุกคนจะเข้ามามีส่วน
ร่วม มีส่วนในการตัดสินใจจึงต้องผลัดเปลี่ยนกันในตำแหน่งทางการเมือง ในยุคสมัยที่ระบอบ

ประชาธิปไตยมีบทบาทและได้รับการยอมรับทั่วไป คำว่า พลเมือง ก็จะได้รับยอมรับมากขึ้น เช่นกัน หมายความว่า ระบอบประชาธิปไตย กับ สิทธิและเสรีภาพของสมาชิกรัฐ ที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการรัฐ มีหลักการคล้ายเดียวกันและเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในสมัยตามกระแส โลกาภิวัตน์ยิ่งมีการขยายตัวส่งผลกระทบเป็นวงกว้างทั่วทั้ง โลก เช่น การรวมกลุ่ม (Integration), การอพยพของคนกลุ่มต่างๆ, การเกิดรัฐใหม่ และการรื้อฟื้นศิลปะ วัฒนธรรมชนเผ่าที่ถูกกดทับมานาน เป็นต้น

ซึ่งในส่วนของ พิชัยยุทธ์ สยามพันธกิจ (2553 : 9 - 149) ได้กล่าวเน้นไปในลักษณะของทัศนคติ และพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมอันพึงประสงค์ในการปฏิบัติต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในความเป็นพลเมืองว่า ประเด็นที่สำคัญสำหรับการพัฒนาสังคมไทย คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือคนไทยให้มีคุณภาพในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ จะได้มีประสิทธิภาพ และมั่นคงยั่งยืน เพื่อประเทศไทยจะกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจในทวีปเอเชีย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองไทยแห่งอนาคตที่พึงปรารถนาจะเป็นผู้มีคุณลักษณะดังนี้

1. การยึดมั่นต่อสถาบันของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และตระหนักเสมอว่าคนไทยเป็นเชื้อชาติที่ยิ่งใหญ่มาแต่โบราณกาลจึงต้องช่วยกันรักษาและพัฒนาเชื้อชาติให้ยิ่งใหญ่ รวมทั้งการยึดมั่นและรักษาสถาบันของศาสนาพุทธไว้ และการตระหนักถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทรงรวมชาติเป็นไทยไว้

2. พลเมืองไทยต้องเรียนรู้หรือพัฒนาสติปัญญาทั้งในและนอกห้องเรียน การเรียนรู้ไม่มีขีดจำกัด แต่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาไม่มีเงื่อนไข อย่างมีความสุขและรักการอ่านหนังสือ

3. มีความภูมิใจและรักษาวัฒนธรรมของชาติ และช่วยกันรักษาวัฒนธรรมของชาติ อันเป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของพลเมือง

4. การมีจิตสาธารณะในการกระทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม และสามารถรักษาสมดุลระหว่างการสร้าง ประโยชน์ของตนเองกับของส่วนรวม ได้อย่างเหมาะสมก็จะทำให้ชีวิตส่วนตัวและกระบวนการของรัฐมีความมั่นคงและพัฒนาควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม

5. มีความเคารพต่อกฎหมาย อันเป็นเครื่องมือในการปกครองและจัดระเบียบสังคม บางครั้งอาจต้องยินยอมเสียสิทธิบางอย่าง แต่ก็จะได้หลายสิ่งหลายอย่างกลับมาตอบแทน เช่น ความปลอดภัย สิทธิในการเลือกตั้ง การรักษาพยาบาล เป็นต้น

6. มีความมั่นใจในตัวเองอย่างมีเหตุผล พลเมืองไทยจะต้องใช้สิทธิ มีเสรีภาพอย่างเข้าใจ เพื่อพัฒนาตนเองและประเทศชาติ

7. มีความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกต้อง ต้องแสดงออกอย่างชาญฉลาดใช้สติปัญญาและเหตุผลเป็นผู้นำพลเมืองไทยต้องเป็นผู้แสวงหาความรู้และพัฒนาสติปัญญาอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการจัดการความหวาดกลัว และใช้ความกล้าหาญในการพัฒนารักษาประเทศ

8. มีจิตวิญญาณของการเป็นฝ่ายรุก ชัยชนะของฝ่ายรุก คือ ชัยชนะที่เสร็จเด็ดขาด หากพ่ายแพ้ คือ เสมอตัวชัยชนะของฝ่ายรับ คือ เสมอตัว เพราะรักษากฎที่มั่นคงไว้ได้ แต่ความพ่ายแพ้ คือ ความสูญเสียแบบเด็ดขาด วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเป็นฝ่ายรุก ถูกหลานควรอเอาแบบอย่างบรรพบุรุษรุกไปในทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เพื่อนำประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

9. มีความรักและสามัคคีต่อกันระหว่างคนในชาติ เพราะไทยเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเก่าแก่การตระหนักถึงความรักและความสามัคคีระหว่างคนในชาติที่มีความสำคัญยิ่ง หากเมื่อใดที่คนในชาติขาดความสามัคคี ศัตรูจะมองหาช่องว่างเพื่อ โจมตี ดังนั้นต้องสามัคคีเพื่อประโยชน์ของชาติ

10. รู้เท่าทันต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ โลกปัจจุบันและอนาคต เพื่อนำมาใช้ในชีวิตและเป็นฝ่ายควบคุมทั้งต้องก้าวขึ้นไปสร้างสรรค์ ผลิตรเทคโนโลยีไม่เป็นเพียงผู้บริโภค จึงจะทำให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองอย่างก้าวกระโดด

11. รักษาผลประโยชน์ของชาติเสมือนกับเป็นผลประโยชน์ของตนเอง รัฐคือส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิต แม้ไม่ใช่รัฐในอุดมคติแต่ก็ดีที่สุด การมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมจะทานกระแสทุนนิยมหรือความเห็นแก่ตัวได้เพราะประโยชน์ส่วนรวมคือประโยชน์ของเราเอง

12. มีอุดมการณ์หรืออุดมคติในการดำรงชีวิต ควรมีการวางแผน คือ จุดมุ่งหมายของชีวิต หากแน่วแน่และสูงขึ้น ไปสู่ระดับอุดมการณ์ ซึ่งต้องใช้พลังร่างกายและจิตใจอันมหาศาล ผ่านการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ที่อาจนำพาชีวิตและสังคมไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้

13. มีจิตวิญญาณของความเป็นนักต่อสู้ “ชีวิต คือ การต่อสู้ ปัญหาส่วนตัวนั้นเล็กน้อย เมื่อเทียบกับปัญหาส่วนรวมของประเทศ พลเมืองไทยยุคใหม่ต้องเป็นนักต่อสู้ทุกปัญหา สามารถนำชีวิตตนเองและสังคมไปสู่ความยิ่งใหญ่เช่นบรรพบุรุษ

14. เป็นนักสร้างสรรค์ สังคมโลกยุคใหม่มุ่งตรงสู่การแข่งขันทางสติปัญญาและความรู้ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ในรูปแบบของตนเอง ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น และสร้างสรรค์ในเชิงบวก

15. เข้าใจหลักจริยธรรมอย่างถ่องแท้ ซึ่งในสังคมมนุษย์มีอยู่ 2 ระดับใหญ่ๆ คือ 1.จริยธรรมสำหรับมนุษย์ปุถุชน และ 2.จริยธรรมสำหรับพระภิกษุหรือผู้ทรงศีล

1. จริยธรรมสำหรับมนุษย์ปุถุชน คือ จริยธรรมหรือมาตรฐานทางความดีของมนุษย์ที่ยังมีกิเลส ตัณหา หากยึดตามศาสนาพุทธ คือ ศีล 5 แต่อาจถูกแบ่งย่อยลงไปสู่จรรยาบรรณของวิชาชีพ สาขาต่างๆอีก

2. จริยธรรมสำหรับพระภิกษุหรือผู้ทรงศีล คือ จริยธรรมหรือมาตรฐานทางความดีระดับสูงกว่ามนุษย์ปุถุชน มีจุดหมายเพื่อลด ละ เลิก กิเลสตัณหาทั้งปวง ตามหลักของศาสนาพุทธ คือ ศีล 227 ข้อ ซึ่งจะนำไปสู่พระนิพพาน

ซึ่งพิชัยยุทธ สยามพันธกิจ ยังได้กล่าวว่า ในสังคมควรนำเอาจริยธรรมในระดับปुरुชณา เครื่องกำหนดมาตรฐาน ไม่นำเอาระดับของพระภิกษุหรือผู้ทรงศีลมาใช้อย่างปะปน เพราะกิเลส ตัณหาเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาตนเองและสังคม จึงต้องนำกรอบของปुरुชณาใช้ก็เพียงพอ

16. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดที่ร้ายแรง ยาเสพติดเกือบทุกชนิดถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำลาย ศักยภาพของมนุษย์สังคมมีอะไรที่ดีๆอีกหลากหลายเรื่อง และต้องใช้สติปัญญาควบคุมอารมณ์ตนเอง ให้ดี

17. ฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง ไม่ว่าจะประเทศหรือเทคโนโลยีจะพัฒนาไปเพียงใด มนุษย์ที่มีจิตใจ ต้องเป็นผู้นำหรือบังคับบัญชา พุทธศาสนาสอนให้มีการพัฒนาจิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น การฝึกสมาธิ ศีลธรรม เป็นต้น คนไทยไม่ควรมองข้ามการพัฒนาจิตของตนเอง เพื่อรองรับความ ซับซ้อนของปัญหา หากมีจิตใจที่เข้มแข็งย่อมได้รับชัยชนะ

18. การมีเจตจำนงร่วมกันที่จะนำพาประเทศไทยให้กลายเป็นประเทศมหาอำนาจ เพื่อเป็น แนวร่วมระหว่างกันอันจะนำประเทศให้ก้าวไปสู่ความเป็นประเทศมหาอำนาจของเอเชียและของโลก

ในขณะที่ **ปริญญา เทวานฤมิตรกุล** ที่ได้อธิบายถึงการเป็นพลเมืองโดยเริ่มจากความหมาย และ อธิบายถึงคุณลักษณะที่มุ่งเน้น ไปถึงจิตสำนึกของประชาชนในรัฐ ไม่ใช่เพียงพฤติกรรมภายนอกใน แบบของพิชัยยุทธ สยามพันธกิจ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555 : 21-60) กล่าวว่า การปกครองใน ระบบประชาธิปไตย นอกจากจะต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นกติกา ที่จะกำหนดรูปแบบ ระบบ ที่ใช้ในการ ปกครองประเทศแล้ว ยังต้องมี “คน” หรือ “ประชาชน” ผู้ซึ่งเป็น “เจ้าของประเทศ” ที่มีสิทธิเสรีภาพ ในประเทศอย่างเสมอภาคกัน และมีความสามารถในการปกครองกันเอง ปกครองตนเอง จึงจะประสบ ความสำเร็จ ซึ่งประชาธิปไตยนั้น ไม่ใช่กฎธรรมชาติ ความเสมอภาค และความเป็นพลเมืองก็ไม่ใช่ กฎธรรมชาติ จึงต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อให้เป็น จึงเป็นสิ่งที่ฝืนธรรมชาติ

พลเมืองของระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเจ้าของประเทศ จึงมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิต และสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นอิสรภาพที่ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและ สังคม “ความเป็นพลเมือง”(Citizenship) หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับ ความรับผิดชอบและมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่าง และเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของ ตนเอง ซึ่ง พลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีอิสรภาพ เป็นเจ้าของชีวิตตนเอง เป็น “ไท” เป็นอิสระชนที่รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ไม่ตก อยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจ หรือภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของผู้อื่น เด็กรจะเป็นผู้ใหญ่และเป็นสมาชิกของ สังคมได้แท้จริง เมื่อสามารถพึ่งตนเองได้

2. เคารพสิทธิผู้อื่น ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ การใช้สิทธิเสรีภาพในระบบอบประชาธิปไตยต้องมีขอบเขต คือใช้สิทธิเท่าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และเคารพสิทธิของผู้อื่น

3. เคารพความแตกต่าง ระบบประชาธิปไตยให้เสรีภาพและยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ ไม่ว่าเรื่องอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือการเมือง เพื่อไม่ให้ความแตกต่างนำมาซึ่งความแตกแยก พลเมือง จึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ ไม่ใช่ความรุนแรงต่อผู้เห็นต่าง และยอมรับโดยไม่ต้องเข้าใจว่าทำไมเขามีความคิดเห็นต่างจากเรา และไม่บังคับผู้อื่นให้เห็นเหมือนเรา

4. เคารพหลักความเสมอภาค ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ มีส่วนในประเทศเท่าๆกัน ไม่ว่าจะยากจนหรือร่ำรวย การศึกษาระดับใด ต่างล้วนเท่าเทียมกันในฐานะเจ้าของประเทศ พลเมือง จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค เห็นคนอื่นเท่าเทียมกันเป็นแนวระนาบ (Horizontal) เห็นตนเท่าเทียมคนอื่น เห็นคนอื่นเท่าเทียมตน การมองบุคคลอื่นอย่างไม่เสมอภาคมีสูงต่ำในแนวตั้ง (Vertical) เช่นในระบบเผด็จการหรือสังคมนิยมจะไม่ใช่พลเมืองในระบบประชาธิปไตย

5. เคารพกติกา ประชาธิปไตย ใช้กติกาหรือกฎหมายในการปกครองไม่ใช่อำเภอใจหรือกำลัง พลเมือง ต้องเคารพกติกา และยอมรับผลการละเมิดกติกา แก้ปัญหาด้วยวิธีประชาธิปไตย ไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง และ

6. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ประเทศชาติจะดีขึ้นหรือแย่ลงก็ด้วยการกระทำของคนใน สังคม พลเมือง ในระบบประชาธิปไตยย่อมต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมน การใช้สิทธิเสรีภาพ หรือการกระทำใดๆย่อมมีผลต่อสังคมส่วนรวม ต้องรับผิดชอบต่อสังคม มองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ด้วยการลงมือทำเอง ไม่สร้างปัญหา ไม่ทำเพียงเรียกร้องให้ผู้อื่นเช่นรัฐบาลมาแก้ปัญหาให้

คุณสมบัติทั้ง 6 ประการ สามารถสรุปให้สั้นลงเหลือ 3 ประการ คือ 1. เคารพผู้อื่น – เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค 2. เคารพกติกา และ 3. มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม และพึ่งตนเอง เมื่อประชาชนเป็นพลเมืองก็จะเปลี่ยนจาก ภาวะ หรือ ปัญหา กลายเป็นผล หรือ กำลังของเมือง สังคมจะเข้มแข็ง และประชาธิปไตยก็จะประสบความสำเร็จ

จากการค้นคว้ายังพบเอกสารของ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่มีการกำหนดความหมายและคุณลักษณะของบุคคลที่มีความเป็นพลเมืองที่มีความใกล้เคียงสอดคล้องกับ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล ในแง่มุมของการมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง คู่มือพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย (2558) กล่าวว่า พลเมืองแปลว่า กำลังของเมือง (พละ + เมือง) พลเมือง หมายถึง คนที่เป็นกำลังเป็นอำนาจของประเทศ เป็นกำลังของบ้านเมือง ทั้งในทางเศรษฐกิจ การทหาร และอำนาจต่อรองกับประเทศอื่น ส่วนประชาชน

หมายถึง คนทั่วไปของประเทศ เป็นคนธรรมดา ไม่มีอภิสิทธิ์ใดๆ และมีหน้าที่ต้องรู้กฎหมายจะ
ปฏิเสธไม่รู้ไม่ได้ และราษฎร แปลว่า คนของรัฐ สามัญชน หรือคนที่ไม่ใช่ขุนนาง

พื้นฐานความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยมีหลัก 3 ประการ คือ

1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะทุกคนเกิดมามีคุณค่า มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
มีอิสรภาพ มีความเสมอภาค ขอมรับในเกียรติภูมิของบุคคล ไม่คำนึงสถานภาพทางสังคมและยอมรับ
ความแตกต่าง

2. เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎหมาย กติกาของสังคมเป็นธรรม ให้ความสำคัญต่อสิทธิ
เสรีภาพ มีกฏกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรมมีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิและ
เสรีภาพไม่ให้ถูกละเมิด

3. รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม คือการตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของความเป็น
พลเมืองที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมในการดำรงตนให้
เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น สังคม รัฐ และใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล

ประเทศที่มีประชากรที่มีลักษณะความเป็นพลเมืองอยู่มาก จะมีกำลังในการแก้ไขปัญหา
หากประชากรไม่มีคุณลักษณะดังกล่าว ก็จะกลายเป็นปัญหาของเมือง ของประเทศ การมีคุณลักษณะ
ความเป็นพลเมืองส่งผลดีต่อสถาบันทางสังคม ดังนี้

1. ทำให้สังคมประเทศชาติมีการพัฒนาไปอย่างมั่นคง

2. เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ

3. สังคมมีความเป็นระเบียบ สงบเรียบร้อย

4. สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ จากกฎหมายความเท่าเทียมกัน เกิดความเป็น
ธรรมในสังคม

5. สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกัน

พลเมืองจึงเป็นผู้เสียสละทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นผู้
จิตอาสา หรือบางครั้งเรียกว่า จิตสำนึกสาธารณะ แต่ทั้งสองคำมีความเข้มข้นในเชิงพฤติกรรมที่
แตกต่างกัน โดยจิตอาสา มุ่งผลเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องการความช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ภัยเป็นการ
เฉพาะ ส่วนจิตสำนึกสาธารณะ เป็นการสำนึกในการดูแลคุ้มครองประโยชน์และความเป็นธรรมของ
สังคม การมีจิตสำนึกสาธารณะ หรือ จิตสำนึกพลเมือง สามารถแสดงออกได้หลายวิธี เช่น

1. การแสดงความคิดเห็น มีความกล้าแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เห็นประโยชน์ต่อชุมชนรัฐ
เพื่อให้เกิดผลต่อจิตสำนึกของประชาชน เป็นวงกว้าง เป็นการสาธารณะ

2. การคัดค้าน สนับสนุน เสนอแนะ มีความกล้าในการคัดค้านในสิ่งที่ไม่ถูกต้องตาม
ช่องทางที่กฎหมายกำหนด สนับสนุนสิ่งที่จะส่งเสริมประโยชน์และความชอบธรรมของส่วนรวม

เสนอแนะแนวทางที่ยั่งยืน และเป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับชุมชน รัฐ ทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมดำเนินการ แก้ปัญหาหรือปรับปรุง

3. การติดตาม ตรวจสอบ การทำงานของภาครัฐและนักการเมือง ทุกระดับ กล่าวคือ ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการทำงาน และเข้าร่วมต่อสู้เรียกร้องความถูกต้องเป็นธรรมจากรัฐเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

4. การวิเคราะห์ วิจัย กล่าวคือ ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ปัญหาสาธารณะ และนำผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมนำมาเสนอเพื่อให้สังคมได้รับรู้และตระหนัก

จิตสำนึกสาธารณะ ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เกิดจากการเอาชนะใจฝ่ายต่ำ ฝึกฝน ปฏิบัติตัวจนเป็นนิสัย พลเมืองผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ จึงเกิดจากความสมัครใจโดยมีพฤติกรรมเสียสละ ทำงานเพื่อส่วนรวม ไม่หวังประโยชน์ตอบแทน

ดังนั้น แนวคิดว่าด้วยพลเมือง สามารถโดยอาศัยแนวคิดของ ธเนศร์ เจริญเมือง และ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล เป็นหลักมีความหมายว่า พลเมือง คือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกหรือคนชาติของรัฐที่มีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐโดยกำหนดให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและหน้าที่ความรับผิดชอบภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียม ทั้งกฎหมายเหล่านั้นก็เกิดจากประชาชนหรือจากตัวแทนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตรากฎหมายและกิจการของรัฐ และประชาชนได้รับการอบรม สั่งสอน ฝึกฝนและเรียนรู้ให้มีความรู้ ความเข้าใจและมีความเป็นพลเมือง จากจิตสำนึกของตน มิได้กระทำไปเนื่องจากถูกบังคับหรือเพราะเกรงกลัวต่อสิ่งใด ดังนั้นประชาชนที่มีความเป็นพลเมืองแล้วนั้นจะมีคุณลักษณะหรือมีการแสดงออกทางพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีโครงสร้างการบริหารการปกครองร่วมกับผู้อื่น ไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว
2. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และพึ่งตนเองได้ ตามหลักเสรีภาพ อิสรภาพในชีวิต ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้อื่น
3. มีความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น โดยระลึกเสมอว่าทุกคนมีเสรีภาพเช่นกัน และจะไม่ใช้สิทธิของตนเองไปละเมิดสิทธิผู้อื่น
4. มีความเคารพในความแตกต่างหลากหลายในสังคม ตามหลักเสรีภาพทุกคนย่อมมีอิสรภาพในทุกๆด้าน ได้แก่วิถีชีวิต อาชีพ ความเชื่อทางศาสนา และความเห็นทางการเมือง เป็นต้น การเคารพในความแตกต่างป้องกันความแตกแยก ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้
5. มีความเคารพในหลักความเสมอภาค หมายถึง ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการเป็นเจ้าของประเทศ ไม่ว่าจะยากจนร่ำรวย จบชั้นประถมหรือปริญญา

6. มีความเคารพศรัทธาในสังคมประชาธิปไตย กติกา คือ กฎหมายที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเท่าเทียม ขอมรับผลเมื่อฝ่าฝืนกฎ ไม่ใช่กำลังในการแก้ปัญหา

7. มีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม คือ มองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่ต้องร่วมเข้าแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างสังคมให้ดีขึ้น ไม่ใช่เพียงเรียกร้องให้รัฐหรือองค์กรใดมาแก้ปัญหาให้ในขณะที่ตนเองยังสร้างปัญหานั้น

2.2 แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นคำที่นักวิชาการและคนทั่วไปในปัจจุบันรู้จักและเข้าใจร่วมกันว่ามาจากคำว่า Socialization ในภาษาอังกฤษ ได้มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายไว้ได้แก่ งามพิศ สัตย์สงวน (2545 : 31) ให้ความหมายว่า คือการเรียนรู้วัฒนธรรมตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย รวมทั้งการพัฒนาตนเอง (Self) พัฒนาบุคลิกภาพ จนตนเองกลายเป็นสมาชิกที่ดีของประเทศของสังคม และจะมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังรุ่นหลังต่อไป ต่อมา สุพัตรา สุภาพ (2545 : 48) ให้ความหมายว่า การขัดเกลาทางสังคมนั้นเป็นกระบวนการในแบบทางตรงและทางอ้อมที่คนในสังคม ได้เรียนรู้ถึงคุณค่า กฎเกณฑ์ แบบแผนของกลุ่มๆหนึ่งได้ กำหนดไว้เพื่อเป็นแบบอย่างหรือแบบแผนของรูปแบบการปฏิบัติต่อกัน และให้คนได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองด้วย ส่วน พชรินทร์ สิริสุนทร (2545 : 106) ได้ให้ความหมายไว้คล้ายกับ งามพิศ สัตย์สงวน ว่าเป็น การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพของคนในสังคมให้เหมาะสมตามความคาดหวังและแบบแผนบรรทัดฐานทางสังคมที่สังคมนั้น ๆ เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และการขัดเกลานี้ อาจทำได้โดยทางตรง (Direct Socialization) จากการอบรมสั่งสอนในสังคมปฐมภูมิ (ครอบครัว) หรือทำโดยทางอ้อม (Indirect Socialization) ด้วยการกระทำเป็นแบบอย่างก็ได้ ผู้ที่มีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคมให้กับบุคคลมีอยู่ 4 กลุ่ม คือ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และกลุ่มอาชีพ และสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549 : 20) ได้ให้ความหมายว่า การขัดเกลาทางสังคม คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งการเรียนรู้ของคนรุ่นเดียวกันผ่านกระบวนการถ่ายทอดมีทั้งเนื้อหาสาระและการฝึกฝน

การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนจากการอบรม สั่งสอนด้วยการประพฤติเป็นแบบอย่างทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ วัฒนธรรม บรรทัดฐาน ค่านิยมและแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ที่กลุ่มหรือสังคมได้กำหนดไว้เป็นรูปแบบของแบบแผนการปฏิบัติต่อกัน ทำให้บุคคลที่ได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้

การขัดเกลาทางสังคม ปรากฏเฉพาะในสังคมสัตว์มนุษย์เท่านั้น เนื่องด้วยเหตุผลทางกายภาพที่มีขนาดของสมองใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับน้ำหนักตัว และมีประสิทธิภาพ กล่าวคือมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้มากกว่าสัตว์อื่น เพราะมีสติปัญญาสูง เป็นคุณสมบัติทางชีวภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ทำให้สามารถเรียนรู้ จดจำได้มากตามกาลเวลา ดังนั้นมนุษย์จำเป็นต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคม เพื่อจะมีบุคลิกภาพเช่นเดียวกับผู้อื่นและ รู้จักการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบของสังคมหรือวัฒนธรรม หากไม่แล้วเขาก็จะแสดงพฤติกรรมเฉกเช่นเดียวกับสัตว์ชนิดอื่น และอาจไม่สามารถอยู่ในสังคมมนุษย์ได้ (จ้านง์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ 2548 : 43) ซึ่งการถ่ายทอด และการเรียนรู้ในการขัดเกลาทางสังคมนี้จะเป็นไปในแบบของครอบครัวหนึ่งถ่ายทอดให้คนอื่นกรุ่น หรือจากสมาชิกดั้งเดิมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกใหม่ในสังคม ซึ่งหมายรวมทั้งทารกแรกเกิดและผู้ที่ย้ายถิ่นฐานมายังสังคมใหม่ด้วย โดยสมาชิกใหม่ที่เป็นทารกจะรับการถ่ายทอดด้วยการอบรม สั่งสอน เลี้ยงดู ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อชีวิตมนุษย์ที่สามารถสร้างมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีคุณธรรม และเป็นทรัพยากรที่มีค่า การอบรม สั่งสอน เลี้ยงดู มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ในอันที่จะทำให้บุคคลนั้นเป็นที่พึงประสงค์ของสังคมที่สอดคล้องกับสมาชิกคนอื่น

ส่วนการขัดเกลาทางสังคมของสมาชิกใหม่นั้น เกิดจากการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกเดิมกับสมาชิกใหม่ ด้วยการถ่ายทอด และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นที่ไปตามความประสงค์ และสอดคล้องกับสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม เพราะแต่ละสังคมต่างก็มี ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งบรรทัดฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน สมาชิกใหม่จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงสิ่งที่ถูกที่ควรปฏิบัติในสังคมที่ได้ดำรงชีพอยู่ เพื่อป้องกันความแตกต่างและแปลกแยกกับสมาชิกดั้งเดิม “กระบวนการขัดเกลาทางสังคม” จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในการเตรียมบุคคลเพื่อการดำรงชีวิตในสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมใดที่มีประสิทธิภาพ ก็จะสร้างคนที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยเสริมสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง ก้าวหน้า เจริญก้าวรุ่งเรือง เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตลอดชีวิตของเขา ตั้งแต่เกิด เติบโต กระทั่งเสียชีวิต เริ่มจากการมีปฏิสัมพันธ์หรือการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยน การแสดงท่าทีกับคนในครอบครัว จนเกิดความคิด ความต้องการ รูปแบบพฤติกรรมการปฏิบัติตนในครอบครัว ก่อเกิดลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับบรรทัดฐานของครอบครัว โรงเรียน และในสังคมในที่สุด (จ้านง์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ 2548 : 58)

2.2.1 วัยที่เหมาะสมต่อการขัดเกลาทางสังคม

วัยที่เหมาะสมต่อการขัดเกลา อบรมสั่งสอนให้รู้ระเบียบแบบแผนหรือบรรทัดฐานของสังคม อาจแบ่งออกได้เป็น 2 วัย โดยวัยอื่นนั้นการขัดเกลาจะน้อยลง จึงพิจารณาในช่วงวัยที่เหมาะสม คือ วัยเด็ก และวัยรุ่น ดังนี้(สุพัตรา สุภาพ 2545 : 54 - 61)

1. การขัดเกลาทางสังคมในวัยเด็ก (Socializing the Child) เป็นช่วงเวลาที่สำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ได้ก็จะได้รับการอบรมสั่งสอน และเป็นหน้าที่ของพ่อแม่โดยเฉพาะ ตั้งแต่ทารก ต้องการการตอบสนองทางกาย เป็นความต้องการพื้นฐาน คือ อาหาร ซึ่งการเลี้ยงดูนั้นจะแตกต่างกันตามแต่ละสังคม ซึ่งอาจมีการแบ่งไว้ซึ่งระเบียบวิธีในการตอบสนองและไม่ตอบสนอง โดยเด็กทารกจะมีการตอบสนองทางร่างกายเป็นหลัก ส่วนเด็กโตที่เริ่มมีการแสดงออกทางอารมณ์ มีความรัก ความเกลียด พ่อแม่จึงต้องเพิ่มบทบาทการตอบสนองทางจิตใจ ด้วยการอบรมสั่งสอนให้เด็กควบคุมอารมณ์ พ่อแม่จึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นบุคคลเช่นไรในสังคม จะมีบุคลิกอย่างไร มีความคิด ทักษะและมีคุณธรรมหรือไม่ ขึ้นต่อนี้ความสำคัญมาก

2. การขัดเกลาทางสังคมในวัยรุ่น (Socializing the Youth) วัยรุ่นเป็นวัยที่พอจะรู้และเข้าใจระเบียบของสังคมมาบ้าง จากการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนและสื่อต่าง ๆ และเป็นวัยที่จะพ้นจากความเป็นผู้เยาว์ และก้าวเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว วัยรุ่นจึงเป็นเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งของการเจริญเติบโต ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะไปเป็นผู้ใหญ่อย่างเต็มตัว ทั้งทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ อันเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การมีความรัก ความคลั่งไคล้ในบางคนหรือบางสิ่ง แต่สิ่งที่ชัดเจนคือความต้องการการยอมรับในกลุ่มเพื่อน เป็นสิ่งที่สำคัญ เราจะสังเกตได้จากการที่วัยรุ่นมักจะทำอะไรตามเพื่อน เช่น การแต่งตัว บุคลิกลักษณะ การพูดจา เป็นต้น หากได้คบหากับกลุ่มเพื่อนที่ดีก็จะนำพากันไปสู่เรื่องราวที่ดี แต่หากตรงกันข้าม อาจจะสะท้อนออกมาเป็นการต่อต้านกฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนที่พ่อแม่ ครูอาจารย์เคยอบรมสั่งสอนไว้ ซึ่งครอบครัวและสังคมต้องแสดงออกอย่างเข้าใจ เพื่อจะนำพาวัยรุ่นไปสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในสังคม

2.2.2 สถาบันหรือตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่บุคคลในสังคมจะเกี่ยวข้องด้วยตลอดเวลา นับแต่วัยเด็กที่ต้องศึกษาเรียนรู้ระเบียบ แบบแผน วิธีปฏิบัติตัวในระดับพื้นฐานกับบุคคลในครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เมื่อโตขึ้นเป็นวัยรุ่นวัยเรียนก็ได้เรียนรู้จากหนังสือและระเบียบสังคมที่มีความละเอียดซับซ้อนขึ้น จนถึงเรื่องระบบการเมืองการปกครอง กฎหมายและประเทศชาติ การเรียนรู้และการปรับตัวของบุคคลให้สอดคล้องกับสภาพสังคมจึงเป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก และไม่มี

เสร็จสิ้น กลุ่มตัวแทนที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ซึ่งกลุ่มตัวแทนทั้งหลายนั้น จะทำหน้าที่ขัดเกลามนุษย์ ในรูปแบบต่างๆอาจเป็นการส่งเสริมหรือขัดแย้งกันก็ได้ และในบางครั้งอาจสร้างความสับสนเกิดความขัดแย้งในจิตใจ เพราะไม่รู้จะเชื่อหรือทำตามฝ่ายใด การขัดเกลาจึงขึ้นอยู่กับสภาพของสังคม (จำนงค์ อติวัฒนาสิทธิ์ และคนอื่น ๆ 2548 : 47) ดังที่ ประภาศรี สีหอำไพ (2550 : 3-5) กล่าวถึงความสัมพันธ์อันเกิดจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ที่นำไปสู่การปลูกฝังจริยธรรม เป็นกระบวนการที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมได้ร่วมกันขัดเกลา สั่งสอน อบรมหรือให้กับสมาชิกในสังคมว่าควรทำอะไร และอะไรที่เป็นข้อห้าม ก่อให้เกิดปทัสถานระเบียบ และวัฒนธรรมของสังคมที่สมาชิกทุกคนควรคำนึงถึงในฐานะที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นๆ สถาบันทางสังคมที่กล่าวถึงและที่มีความสำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันการปกครอง กลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชน เป็นต้น ซึ่ง สุคนธ์ทิพย์ โพธิ์บัณฑิต (2548 : 18-20) ได้สรุปไว้ว่า มีกลุ่มที่มีบทบาทหน้าที่เฉพาะเป็นของตนในการทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม และตัวแทนกลุ่มที่มีความสำคัญมีด้วยกัน 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. พ่อแม่หรือผู้ปกครอง (The Family) เป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่อบรมสมาชิกใหม่ของครอบครัว ซึ่งครอบครัวเป็นสังคมปฐมภูมิ หรือสถาบันพื้นฐานที่ทำหน้าที่ขัดเกลาจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ให้รู้ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ ซึ่งถูก ซึ่ผิด เป็นต้น ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ เจตคติและความประพฤติของเด็กอย่างลึกซึ้ง และสุพัตรา สุภาพ 2545 : 59 ระบุว่าพ่อแม่จะมีวิธีการอบรม 2 วิธี คือ

1.1 ทางตรง โดยการบอกกล่าวอย่างแจ่มแจ้งว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น วิธีนี้ได้ผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เพราะเป็นการชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติแก่บุคคลอย่างจงใจและเจตนา เพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมในสังคม เช่น สอนให้เด็กนอนและตื่นให้เป็นเวลา หรือสอนให้มีมารยาทเมื่อพบหน้าผู้ใหญ่ก็ต้องยกมือไหว้ ถ้าไม่ปฏิบัติอาจถูกลงโทษ เป็นต้น

1.2 ทางอ้อม เป็นวิธีการอบรมแบบไม่让孩子 从สิ่งทีเด็กอาจได้พบเจอรู้เห็น และได้ซึมซับเข้าไปในความคิดจิตใจ โดยอาจพบว่าเด็กได้นำเอาไปปฏิบัติในอนาคต หรืออาจส่งผลต่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของเด็ก เช่น พ่อแม่ชอบตะโกน เด็กจะชอบตะโกนด้วยเช่นกัน

2. กลุ่มเพื่อนเล่น (Peer Groups) คือ เพื่อนเล่นชั่วคราว เพื่อนร่วมโรงเรียน / สถานศึกษา เพื่อนในชมรมกีฬาสมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น เด็กย่อมมีโอกาสเรียนรู้จากเพื่อนด้วยเช่นกัน เช่น เรื่องการรักกลุ่มพวกพ้อง การเรียนรู้กติกาการเล่นต่าง ๆ จากกลุ่มเพื่อนที่มีอายุระดับใกล้เคียงกัน โดยอาจจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อนทั่วไปจนถึงชมรมหรือสมาคมที่ตนชื่นชอบ ไรส์แมน (Riesman อ้างถึงในสุพัตรา สุภาพ 2545 : 60) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งในสังคมปัจจุบันนี้

บุคคลชอบยึดถือเพื่อนเป็นรูปแบบแนวทางในการปฏิบัติตัว เพื่อให้เกิดการยอมรับในความเป็นพวกเดียวกัน กลุ่มเพื่อนจึงมีความสำคัญในการขัดเกลาดังนี้

2.1 การสอนเรื่องอำนาจที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของเฉพาะ จากการเรียนรู้ระเบียบ กฎกติกา หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมกิจกรรม เช่น การเล่นเกมฟุตบอล ถ้าฝ่าฝืนกฎก็จะถูกปฏิเสธ ไม่ให้ร่วมเล่น ผู้ปฏิบัติตามกฎจะได้ร่วมเล่น เป็นต้น

2.2 การทดลองกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ว่าจะจริงต่อการฝ่าฝืนหรือไม่ โดยปกติเมื่อเด็กรวมตัวอยู่ด้วยกันในกลุ่มเพื่อนมักจะกล้าทำในสิ่งที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือทดลองการฝ่าฝืนผู้ใหญ่ มากกว่าอยู่เพียงลำพัง

2.3 การถ่ายทอดระเบียบวิธีปฏิบัติ และคุณธรรมที่ผู้ใหญ่ประสงค์หรือไปในทางการฝ่าฝืน ซึ่งส่วนมากจะถ่ายทอดคุณธรรมตามผู้ใหญ่ประสงค์ หากกลุ่มเพื่อนได้สนับสนุนระเบียบวิธีปฏิบัติและคุณธรรมนั้น

3. โรงเรียน (The School) โดยครูเป็นตัวแทนของสังคมที่ขัดเกลาด้วยวิธีให้การศึกษาอบรมอย่างมีระบบแบบแผน ในทางวิชาการ จริยธรรมและวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของสังคม ให้เด็กได้รับความรู้ ความคิด และวิชาการต่างๆอย่างเป็นทางการ โดยในปัจจุบัน โรงเรียนเป็นสถานที่ในการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญให้แก่สมาชิกในสังคมตั้งแต่เด็กเยาวชน วัยรุ่น ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีโอกาสพบปะกับเพื่อนฝูงในวัยใกล้เคียงกัน แต่บางครั้งอาจพบว่าการขัดเกลาทางสังคมของโรงเรียนไม่ตรงกับของพ่อแม่ผู้ปกครองเท่าใดนัก จึงทำให้เกิดความสับสนในความถูกต้อง ปัญหาหนึ่งที่พบได้บ่อยคือการสอนในลักษณะที่เป็นทฤษฎีหรืออุดมคติแบบสุดโต่งที่อาจไม่ตรงกับแนวปฏิบัติในชีวิตจริง

4. สื่อมวลชน (The Mass Media) เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ในปัจจุบันสื่อมวลชนทั้งหลายนี้มีรูปแบบงานที่นำเสนออย่างกว้างขวาง และมีบทบาทสำคัญต่อการขัดเกลาทางสังคมในด้านต่าง ๆ รวมทั้งความคิด ความเชื่อ แบบแผนความประพฤติ เนื่องจากสื่อมวลชนมีทั้งความรู้และความบันเทิง ซึ่งสิ่งที่สำคัญ คือ การให้ข่าวสาร มีผู้เกี่ยวข้องหลายหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นนักข่าวบรรณาธิการ นักเขียน หรือแม้แต่ผู้ประกาศข่าว โดยอาจมีบทบาทร่วมกับครอบครัว ครู หรือกลุ่มเพื่อน ในการขัดเกลา ดังเช่น การเสนอนำข่าวสารทางโทรทัศน์เกี่ยวกับเด็กเยาวชนที่เป็นแบบอย่างที่ดี พ่อแม่ครูอาจารย์ก็จะแนะนำให้นุตรหลานหรือลูกศิษย์เอาเป็นแบบอย่าง หรือในกลุ่มเพื่อนเห็นรูปแบบเครื่องแต่งกายใหม่ๆ อาจจะเลียนแบบเพื่อให้ทันต่อยุคสมัย เป็นต้น ทั้งนี้ การขัดเกลาของสื่อมวลชน จะมีอิทธิพลมากน้อยเพียงไรขึ้นก็อยู่กับแต่ละบุคคล ที่มีภูมิหลังของครอบครัวได้ผ่านการอบรมสั่งสอนมาอย่างไร เป็นคนใช้เหตุผลหรืออารมณ์ มีความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสารหรือไม่ กับข้อมูลที่ได้รับจากสื่อมวลชน

5. กลุ่มอื่น ๆ (Other Agents) ได้แก่ อาชีพต่าง ๆ (Work place) ซึ่งแต่ละกลุ่มอาชีพย่อมมีระเบียบแบบแผนการปฏิบัติเป็นการเฉพาะ สมาชิกใหม่ของกลุ่มอาชีพนั้น มีความจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจระเบียบแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มอาชีพนั้น ๆ เช่น พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เป็นต้น โดยแต่ละอาชีพจะมีบุคลิกภาพเฉพาะตนแตกต่างกันออกไป

สรุปในเบื้องต้นได้ว่า ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ต่างก็เป็นแหล่งขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญในการให้ความคิด สร้างพื้นฐานทางความเชื่อ ตกแต่งบุคลิกภาพ ให้เป็นบุคคลที่สังคมต้องการ การขัดเกลาทางสังคม จึงเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สมบูรณ์ขึ้น ได้ในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งในสังคม

2.2.3 วิธีการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางจิตวิทยา มีผลต่อการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของบุคคลตามรูปแบบที่สังคมต้องการ การขัดเกลาทางสังคมสามารถทำได้ 2 แนวทาง ดังนี้ (จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ 2548 : 43-44)

1. การขัดเกลาทางสังคมโดยทางตรง เป็นการขัดเกลาที่กำหนดให้บุคคลปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แบบแผนของสังคมที่ถูกกำหนดขึ้น ด้วยการบอกว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรทำ สิ่งใดผิดสิ่งใดถูก เช่น การอบรมสั่งสอนกิริยามารยาททางสังคม หรือครูอาจารย์ถ่ายทอดความรู้ สอนหนังสือให้นักเรียนนักศึกษาให้มีเกิดความรู้ความเข้าใจเกิดสติปัญญาการต่าง ๆ และให้ทำหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ เป็นต้น ถือเป็นเรื่องส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างมาก เป็นการชี้แนะทางการปฏิบัติตัวให้บุคคลอย่างตั้งใจและเจตนาให้บุคคลสามารถปฏิบัติตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆในสังคม

2. การขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม เป็นการขัดเกลาที่ไม่ได้กำหนดให้ประพฤติปฏิบัติกันอย่างตรงไปตรงมา แต่บุคคลจะได้รับผ่านประสบการณ์หรือจากการสังเกต การเรียนรู้ทำความเข้าใจจากการปฏิบัติตัวของบุคคลอื่น เช่น การได้เข้าฟังปาฐกถา ทำให้ได้รับข้อมูลจนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ การอ่านหนังสือ การดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุ หรือการเข้าใช้สื่อออนไลน์ โซเชียลมีเดียต่างๆซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เข้าใจระเบียบแบบแผนต่างๆในสังคมได้เช่นกัน นอกจากนี้การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน ในสถานศึกษาหรือในที่ทำงาน ก็สามารถเกิดการขัดเกลาให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาบุคลิกภาพได้ทั้งสิ้น

ดังนั้นการขัดเกลาทางสังคม คือ การส่งเสริม สนับสนุนทั้งจากการอบรม สั่งสอนการประพฤติเป็นแบบอย่าง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ค่านิยม วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ที่กลุ่มหรือสังคมได้กำหนดไว้เป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน ทำให้บุคคลสามารถ

ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้ มีลักษณะเป็นกระบวนการเชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้และซึมซับเอาความเชื่อ เจตนคติ ค่านิยม และปทัสถานของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่เข้าไปเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวความคิดและพฤติกรรม ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนเป็นแหล่งสำคัญที่ให้ความคิดกับบุคคลและสร้างพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลเลือกที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อสิ่งต่าง ๆ ในช่วงชีวิตระยะต่อมา รวมทั้งขัดเกลาให้บุคคลมีบุคลิกภาพต่าง ๆ ตามที่สังคมต้องการ การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เป็นคนโดยสมบูรณ์ในฐานะที่เป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งในชุมชนในสังคม ด้วยวิธีการทางตรง คือ การปลูกฝังด้วยอบรมสั่งสอนในครอบครัว สถานศึกษา หรือทางอ้อมจากการอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ สื่อต่างๆ รอบตัว ด้วยมีวัตถุประสงค์สร้างระเบียบวินัย เรียนรู้กฎระเบียบสังคม หล่อหลอมความคิด เจตนคติ ทั้งสร้างสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคลเพื่อให้สังคมพัฒนาอย่างเป็นระเบียบดังที่สังคมมุ่งประสงค์

2.3 แนวคิดว่าด้วยหลักสูตรและการวัดความรู้และความเข้าใจ

2.3.1 แนวคิดว่าด้วยหลักสูตร

หลักสูตรเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการการศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางรูปแบบการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ หลักสูตรที่ดีต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีเนื้อหาที่ทันทั่วถึงกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และ เทคโนโลยีซึ่งมีนักวิชาการการศึกษา ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรไว้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนะ ความเชื่อ แนวคิด ปรัชญาและประสบการณ์ ของแต่ละคน ดังเช่น ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา (2540 : 3 – 5) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรว่า หลักสูตรมีความแตกต่างกันไปตั้งแต่ความหมายที่แคบสุดจนถึงกว้างสุด สามารถจำแนกความคิดเห็นของนักวิชาการการศึกษาที่ได้ความหมายของหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์การเรียนรู้ นักวิชาการการศึกษาที่มีความคิดเห็น ว่าหลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์เรียนนั้น มองหลักสูตรที่เป็นรูปแบบของเอกสารหรือโครงการของการศึกษาที่สถาบันการศึกษาวางแผนไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามแผนหรือโครงการที่กำหนด และหมายรวมถึง แผนการเรียนหรือรายวิชา ที่กำหนดให้เรียน รวมทั้งเนื้อหาวิชาของรายวิชาต่างๆ กิจกรรมในหลักสูตรการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน ซึ่งได้กำหนดไว้ในความคิดเห็นของนักวิชาการศึกษากลุ่มนี้

2. หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน/ผู้เรียน ที่สถาบันการศึกษา กำหนด จัดให้แก่แก่นักเรียน/ผู้เรียน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรม และการประเมินผล

ในขณะที่ รุจิร ภู่อาระ (2545 : 1) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตร ว่าหมายถึง แผนการเรียน ประกอบด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์ เฉพาะที่จะ ได้นำเสนอและจัดการเนื้อหา รวมถึงการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ และท้ายสุดต้องมีการประเมินผลการเรียน ส่วน กาญจนา คุณารักษ์ (2553 : 38) อธิบายไว้ว่า หลักสูตร คือ โครงการ แผน หรือข้อกำหนด ที่ประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรม พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจะพัฒนาผู้เรียน/ผู้ศึกษาให้เกิดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้บุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุด ให้รู้จักตนเอง มีชีวิตในโรงเรียน สังคม และโลกอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

โดยที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 152) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ 9 ประการ คือ

1. หลักสูตร เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงาน เพราะหลักสูตรจะกำหนด เนื้อหาสาระ จุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน ที่เป็นส่วนรวมของประเทศ ตามความมุ่งหมายของแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นการบัญญัติของรัฐบาล หรือธรรมเนียมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานของการศึกษา เพื่อกำกับควบคุมการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ และเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯ แก่สถานศึกษาอีกด้วย
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานสำหรับผู้บริหาร ที่จะควบคุมดูแล และติดตามการเรียนการสอนให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ
6. หลักสูตรจะกำหนดการส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญงอกงามของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรเป็นผู้กำหนดลักษณะรูปร่างของสังคมในอนาคตให้เป็นไปในรูปแบบใด
8. หลักสูตรจะกำหนดทิศทางการให้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม อันเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีประสิทธิภาพ
9. หลักสูตรเป็นตัวบ่งชี้ความเจริญของประเทศ เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีหลักสูตรเหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ เท่าทันต่อเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงย่อมได้ประชากรที่มีประสิทธิภาพสูง และองค์ประกอบของหลักสูตร

นั้น ทาบา (Taba, 1962 : 422. อ้างถึงในชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ , 2551 : 48) ได้กล่าวไว้ว่าหลักสูตรต้องประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้
3. การประเมินผล

ในส่วนของหลักสูตรการศึกษาด้านรัฐศาสตร์นั้น ธเนศวร์ เจริญเมือง (2547 :11-17) ได้กล่าวไว้ว่ารัฐศาสตร์เป็นวิชาความรู้ที่เก่าแก่วิชาหนึ่งของโลก ซึ่งอริสโตเติลได้ถูกยกย่องว่าเป็นผู้บุกเบิกวิชานี้เมื่อ 2,300 ปีก่อน อริสโตเติลได้ได้ก่อตั้งสำนักกลีเซอุม (Lyceum) ซึ่งรูปแบบของการศึกษาในทางรัฐศาสตร์นั้น ได้ให้ความสำคัญกับชุมชนการเมือง เห็นคุณค่าของมนุษย์ ทรัพย์สินส่วนตัว ครอบครัว ปังเจกชน พลเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง-รัฐ-อำนาจ และยังมีการศึกษาเปรียบเทียบระบอบการปกครองของแต่ละประเทศ จุดแข็ง จุดอ่อน และบทเรียน รวมถึงรัฐในอุดมคติ นอกจากนี้ ธเนศวร์ เจริญเมือง ยังอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบของหลักสูตรรัฐศาสตร์ในยุคปัจจุบันของประเทศสหรัฐอเมริกาตามข้อสังเกตของ เดวิด อีสตัน (David Easton) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันว่ามีพัฒนาการ 4 ระยะ ในระยะแรกนั้นเป็นการศึกษาแบบกฎหมายและเป็นทางการ (Legal and formal stage) การศึกษาแบบนี้เห็นว่าเมื่อได้กำหนดกฎเกณฑ์และโครงสร้างสถาบันขึ้นผลที่ตามมาย่อมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ แต่ผลที่ได้กลับตรงกันข้ามเนื่องจากมีองค์กรที่ไม่เป็นทางการดำรงอยู่และส่งผลทางการเมือง ต่อมาในระยะที่สอง เป็นการศึกษาเน้นหนักที่กิจกรรมทางการเมือง กลุ่มอิทธิพลและองค์กรต่างๆที่มีบทบาทต่อรัฐสภาในการกำหนดนโยบาย ระยะต่อมาระยะที่สาม การศึกษาแบบพฤติกรรม (Behavioral Stage) เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยอีสตันอธิบายว่ามนุษย์นั้นมีพฤติกรรมร่วมบางประการ ซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถยืนยันได้ และการศึกษาพฤติกรรมศาสตร์นั้นมีการสร้างทฤษฎีและแนวคิดเพื่ออธิบายและพยากรณ์มากขึ้น แต่ยังไม่สนใจเรื่องการปฏิรูปสังคมที่มีค่านิยมและอคติเจือปนอยู่ และระยะที่สี่ ยุคหลังพฤติกรรมศาสตร์ (Post-behavioral Stage) เนื่องจากรูปแบบการศึกษาในระยะที่สามไม่เป็นที่พอใจ ได้มีการเพิ่มการศึกษาการทำความเข้าใจต่อสังคม ปัญหาการเหยียดผิว ปัญหาความยากจน สงครามเวียดนาม เป็นต้น ซึ่งอีสตันยังเห็นว่าการศึกษารัฐศาสตร์ยังคงเปลี่ยนแปลงต่อไป และอีสตันยังยอมรับการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์อีกด้วย

สำหรับการศึกษาลัทธิรัฐศาสตร์ในประเทศไทยนั้น อนุสรณ์ ลีมนานี (2543 : 160 - 172) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์ไทยในแง่การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยและระดับโลก โดยในช่วงทศวรรษ 2490 รัฐศาสตร์ยุคใหม่ได้เกิดขึ้น เป็นพัฒนาการด้านการจัดตั้งสถาบัน ทิศทางและหลักสูตรตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

และอิทธิพลวิชาการจากต่างประเทศ มีการก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2491 และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ.2492 โดยในช่วงแรกนั้นทั้งสองสถาบันมีเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตเพื่อป้อนกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก และอิทธิพลทางวิชาการจากสหรัฐอเมริกา ก็ส่งผลให้มีการวางหลักสูตรและก่อตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ.2498 ต่อมาในทศวรรษ 2500 แม้ทั้งสองสถาบันยังผลิตบัณฑิตเพื่อสนองระบบราชการ แต่ก็มีผู้สนใจมาศึกษารัฐประศาสนศาสตร์มากขึ้น เพราะตอบสนองนโยบายรัฐได้ดีกว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ก่อตั้งและวางหลักสูตรภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในคณะรัฐศาสตร์ขึ้น และมีการก่อตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งมีคณะรัฐประศาสนศาสตร์เป็นคณะสำคัญ

ต่อมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2517 – 2530 ประเทศไทยประสบปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีการเติบโตของระบอบประชาธิปไตยในช่วงสั้น (พ.ศ.2517 – 2519) การศึกษารัฐศาสตร์ในเชิงสถาบันมีการขยายตัวส่งผลให้มีการก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง และภาควิชารัฐศาสตร์ ในคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในขณะที่อิทธิพลการศึกษารัฐศาสตร์แบบอเมริกันก็เติบโตตามไปด้วย ในทศวรรษ 2520 เชื้อยุคลดขนาดระบบราชการ สนับสนุนบทบาทภาคเอกชนและการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้รับความนิยมมากขึ้น การศึกษารัฐศาสตร์จึงต้องมีการปรับตัวในการปรับทิศทางและหลักสูตรให้บัณฑิตสามารถทำงานเอกชนได้ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน ในช่วงดังกล่าวพบว่าอิทธิพลของรัฐต่อการศึกษารัฐศาสตร์ลดลง แต่เป็นด้านเศรษฐกิจและนโยบายด้านต่างๆ ของรัฐที่กลับส่งผลกระทบ ทั้งนี้ อนุสรณ์ ลีมนณี ยังให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักสูตรรัฐศาสตร์ไทยไว้ว่า ในปัจจุบันนี้อำนาจและบทบาทของรัฐลดลง กระบวนการโลกาภิวัตน์ยิ่งทำให้รัฐไม่มีอิสระในการกำหนดนโยบายตามใจชอบ จึงต้องเป็นไปตามกระแสสังคมไทยและสังคมโลก หลักสูตรรัฐศาสตร์ไทยจึงต้องมีการปรับทิศทางโดยการคำนึงถึงประเด็นดังนี้

1. ไม่ควรให้ความสำคัญกับรัฐเพียงอย่างเดียว แต่ควรศึกษาการเมืองทุกระดับ นำเอากรอบความคิด ทฤษฎี และวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์มาศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งต้องครอบคลุมประเด็นปัญหาและกลุ่มที่มีบทบาทในสังคม เช่น มีวิชาการเมืองกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. การศึกษารัฐศาสตร์ไม่ควรแยกส่วนเป็นการปกครอง หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะการศึกษาแบบนั้นไม่ช่วยทั้งผู้สอนและผู้ศึกษาให้เข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ทุกแง่มุม เพราะเหตุการณ์ต่างๆมีตัวแปรมากมายหลายด้าน

3. หลักสูตรรัฐศาสตร์ควรบรรจุเนื้อหาข้ามสาขาให้มากขึ้น เช่น เศรษฐกิจการเมือง นิเวศวิทยาการเมือง เป็นต้น เพื่อช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจปัญหาได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับภาวการณ์ที่ซับซ้อนในปัจจุบัน การพัฒนาในรูปแบบข้างต้นต้องพิจารณาว่าวิชารัฐศาสตร์ เป็นเพียงวิชาสังคมศาสตร์สาขา

หนึ่งเท่านั้น แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้ลดทอนความสำคัญของเนื้อหาความรู้ด้านเทคนิควิธีการทางรัฐศาสตร์ที่ยังต้องศึกษา

อนุสรณ์ ลี้มมณี ได้สรุปไว้ว่า นักรัฐศาสตร์ยังต้องศึกษารัฐศาสตร์แบบเดิม คือการศึกษาเชิงความคิดทางการเมือง การปกครองท้องถิ่น และสถาบันการเมือง ควบคู่กับการขยายกรอบการศึกษาที่ครอบคลุมตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก

สำหรับหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554 คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้นำมาศึกษาวิจัยนี้เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองทั้งด้านทฤษฎีและการประยุกต์ใช้มีเนื้อหาครอบคลุมในด้านอุดมการณ์ โครงสร้าง สถาบัน และกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน โดยสร้างการศึกษารัฐศาสตร์ที่มีจุดเด่นสองประการคือ

1. ความรู้ด้านการปกครองระดับท้องถิ่นและอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง โดยสามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่นพร้อมทั้งบูรณาการความรู้ในศาสตร์แขนงต่างๆมาประยุกต์ใช้ให้เท่าทันกับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับท้องถิ่น รัฐ และนานาชาติ

2. การจัดรูปแบบให้มีสองทางเลือก คือ รูปแบบที่เน้นการประยุกต์ใช้ทฤษฎี และรูปแบบที่เน้นองค์ความรู้ด้านทฤษฎี เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมทางด้านการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมี ความยืดหยุ่นสอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของสังคม โดยเน้นการสร้างบุคลากรที่สามารถสนองต่อความต้องการทั้งภาครัฐและเอกชน

การเรียนตลอดหลักสูตรกำหนดให้ต้องสะสมหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 138 หน่วยกิต โดยมีหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 102 หน่วยกิต เป็นหลักสูตร 4 ปี และอาชีพที่สามารถทำได้เมื่อจบการศึกษามีทั้งนักการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ งานราชการในระดับส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น รวมทั้งงานภาคเอกชน ซึ่งหลักสูตรมีปรัชญาที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงขององค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งในด้านของขนาด โครงสร้างและการจัดการ ที่ส่งผลให้ระบบการบริหารงานบุคคลของทั้ง 3 ภาคเปลี่ยนตามไปด้วย โดยหลักสูตรต้องมุ่งให้นักศึกษามีความรู้ ทั้งทางด้านของทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ ส่วนอีกด้านหนึ่งคือหลักสูตรมุ่งให้นักศึกษาเชื่อมั่นในคุณธรรมและมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม พร้อมไปกับการเข้าใจโลก ประเทศ และท้องถิ่น และหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ ที่จะให้บัณฑิตทางรัฐศาสตร์มีคุณภาพทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ให้สาขาวิชารัฐศาสตร์มีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองมากยิ่งขึ้นและให้นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆที่ทันสมัยมากขึ้น, ให้นักศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ได้สำเร็จการศึกษาตามแผนกำหนด

การศึกษาที่กำหนดไว้ด้วยการเพิ่มหน่วยกิตการค้นคว้าวิจัยมากขึ้น และให้บัณฑิตทางรัฐศาสตร์มีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

เมื่อได้พิจารณาถึงปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแล้ว พบว่าเป็นความมุ่งมั่นในการสร้างความรู้และความเข้าใจด้านการเมือง แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ และยังมุ่งมั่นให้นักศึกษามีคุณลักษณะพิเศษโดยการสอดแทรกในเนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

- (1) มีคุณธรรม จริยธรรม ถ่อมตนและทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี รับผิดชอบต่อตนเอง วิชาชีพและสังคม
 - (2) มีความรู้พื้นฐานในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถประยุกต์ได้อย่างเหมาะสมในการประกอบวิชาชีพ และศึกษาต่อในระดับสูง
 - (3) มีความรู้ทันสมัย ใฝ่รู้ และมีความสามารถพัฒนาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางานและพัฒนาสังคม
 - (4) คิดเป็น ทำเป็น และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและเหมาะสม
 - (5) มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีทักษะการบริหารจัดการและทำงานเป็นหมู่คณะ
 - (6) รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ได้เป็นอย่างดี
 - (7) ความสามารถในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในการสื่อสารและใช้เทคโนโลยีได้ดี
- ทั้งนี้รายละเอียดของหลักสูตรนั้น ปรากฏในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554) คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.3.2 แนวคิดการวัดความรู้และความเข้าใจ

นักวิชาการต่างได้ให้ความหมายของคำว่า “ความรู้” กับ คำว่า “ความเข้าใจ” ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า “ความสามารถในการจำและเข้าใจรายละเอียดของข้อมูลที่บุคคลได้สะสมและถ่ายทอดต่อกันมา และสามารถที่จะสื่อความหมาย แปลความ ตีความ ขยายความ หรือแสดงความคิดเห็น เมื่อได้รับข้อมูลหรือข่าวสารที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ” (ศุภกนิษฐ์ พลไพรินทร์ 2540 : 24) ซึ่งสามารถพิจารณาโดยแบ่ง เป็นคำว่า ความรู้ และ ความเข้าใจได้ดังนี้

1. ความรู้

ความหมายของคำว่า ความรู้ โดย บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ (2537 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การระลึกถึงเรื่องราวที่ได้ผ่านประสบการณ์ รวมถึงการจดจำเนื้อเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏ

อยู่ในเนื้อหาของแต่ละรายวิชา และวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชานั้นๆด้วย ซึ่ง สุกกนิคย์ พลไพรินทร์ (2540 : 24) ได้กล่าวถึงการวัดความรู้ว่าเป็นการวัดระดับความจำและความสามารถในการทำความเข้าใจจากข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษาและจากประสบการณ์ หากได้มีการทดสอบจะสามารถแยกคนที่มีกับไม่มีความรู้ออกจากกันได้ระดับหนึ่ง และ เกษม วัฒนชัย (2544 : 39 – 40) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การรวบรวมความคิดของมนุษย์ แล้วจัดให้เป็นหมวดหมู่ จากนั้นประมวลสาระที่สอดคล้องกันให้เป็นระบบข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถนำระบบข้อมูลข่าวสารนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ จากความหมายของคำว่า ความรู้ ของนักวิชาการข้างต้นสามารถ สรุป ความหมายได้ว่า ข้อมูล เรื่องราวที่มีรายละเอียดหรือการกระทำที่บุคคลได้ศึกษา ประสบและสั่งสมมาไว้เป็นความจำที่แม่นยำสามารถถ่ายทอดทั้งสามารถรับการทดสอบวัดความรู้ด้วยการระลึกรู้ถึงแล้วแสดงออกมา และใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ความรู้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้ (มนตรี จุฬารัตนทล 2537 : 8)

1. ระดับแรก เป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับสิ่งรอบๆตัวเรา ที่สามารถรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น และลิ้มรสด้วยลิ้น เช่น หนาว – ร้อน, สว่าง – มืด, ดัง – เบา, หอม –เหม็น และเค็ม – จืด เป็นต้น ซึ่งอาจเรียกว่า ความรู้สึก
2. ระดับที่สอง ความรู้ด้านภาษา และการสื่อสารส่งผลให้สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน รับข้อมูลข่าวสารที่ผ่านการถ่ายทอดจากบุคคล หรือจากโทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่อ โซเชียลต่างๆได้เข้าใจ
3. ระดับที่สาม ความรู้ด้านวิชาการ เป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียน ทำให้เกิดวิทยากรในด้านต่างๆ เช่นการบัญชี เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย การแพทย์พยาบาล เคมี วิศวกรรมศาสตร์ หรือดาราศาสตร์ เป็นต้น ซึ่ง ความรู้วิชาการเหล่านี้จะต้องเรียนรู้จากครูอาจารย์ ปราชญ์ ผู้รู้หรือตำราทางวิชาการ
4. ระดับที่สี่ ความรู้ใหม่ เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เป็นความรู้ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน และควรแสวงหาแนวทางที่จะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์

บลูม และคณะ (Bloom et al. 1975 : 35 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ จันทร์พัฒนา 2546 : 23) ได้ทำการศึกษาและจำแนกพฤติกรรมด้านความรู้ออกเป็น 6 ระดับ โดยเรียงตามลำดับชั้นความสามารถจากต่ำไปสูง ดังนี้

1. ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการจำหรือรู้สึกได้ แต่ไม่ใช่การใช้ความเข้าใจตีความหมายในเรื่องนั้น ๆ ซึ่ง แบ่งออกเป็น ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องซึ่งเป็นข้อเท็จจริง วิธีดำเนินงาน แนวคิด ทฤษฎี โครงสร้าง และหลักการ

2. ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจถึงใจความสำคัญของเนื้อหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ทั้งในรูปแบบของภาษา รูปภาพ สัญลักษณ์ รหัส และในแบบรูปธรรม นามธรรม แบ่งออกได้เป็นลักษณะการแปลความ การตีความ และการขยายความ

3. การนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถที่จะนำเอาสิ่งที่ได้รับจากประสบการณ์ เช่น วิชาความรู้จากเรียน ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ เทคนิควิธีทางช่าง ทักษะการจับชี้ควบคุม ยานพาหนะ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ หรือแก้ปัญหาในชีวิตได้

4. การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริง เรื่องราว ข้อมูล ออกเป็นส่วนๆหลายๆส่วน เพื่อให้สามารถเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบย่อย และ แนวคิด ทฤษฎี หรือหลักการ เพื่อให้เข้าใจสิ่งนั้น

5. การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการนำเอาข้อเท็จจริง เรื่องราว ข้อมูล ที่เป็นส่วนย่อยหลายๆส่วนรวมเข้าเป็นเรื่องเดียว และสามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดีขึ้นได้

6. การประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการพิจารณา ชี้วัดคุณค่าของ ความคิดอย่างมีมาตรฐาน มีหลักเกณฑ์ เพื่อการตัดสินใจว่าสิ่งใดนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร โดยมี หลักเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับเชื่อถือได้ด้วยการประมวลจากข้อเท็จจริงทั้งภายในและภายนอก

การวัดความรู้เป็นการวัดความสามารถในการจดจำและสามารถระลึกเรื่องราว ต่างๆ ข้อเท็จจริง หรือประสบการณ์ หรือเป็นการทดสอบการจดจำประสบการณ์ดั้งเดิมที่บุคคลได้รับการ สั่งสอน ถ่ายทอด บอกกล่าว การฝึกฝนของผู้สอน รวมทั้งจากหนังสือ ตำรา และจาก สภาพแวดล้อมต่าง ๆ

คำถามวัดความรู้แบ่งออกเป็น 3 ชนิด (ไพศาล หวังพานิช 2526 : 96 – 104) คือ

1. การถามความรู้จากเนื้อเรื่อง เป็นการทดสอบจากการถามรายละเอียดของ เนื้อหา จากข้อเท็จจริงของเนื้อเรื่องทั้งหลาย ประกอบด้วยคำถามต่าง ๆ ได้แก่ กฎเกณฑ์ คำศัพท์ ความจริง ระเบียบ หรือรายละเอียดของเนื้อหา

2. การถามความรู้ในเรื่องวิธีการดำเนินการ ซึ่งเป็นการถามถึงวิธีในทางปฏิบัติ และวิธีการทำงานต่าง ๆ ตามรูปแบบที่เป็นแผนประเพณี ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย

3. การถามความรู้รวบยอด เป็นการทดสอบความสามารถในการจดจำความที่เป็นข้อสรุป หรือที่เป็นหลักการของเรื่องอันเกิดจากการแสวงหาลักษณะร่วมกันของเรื่อง เพื่อรวมเข้า และย่อลงมาเป็นหลัก หรือใจความของเรื่อง

การวัดความรู้ นิยมใช้แบบทดสอบ ซึ่งเป็นเครื่องมือประเภทข้อเขียนที่นิยมใช้กัน
ทั่ว ๆ ไป แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ (จันทน์ พรายเข้มแจ 2535: 24-29)

1. แบบอัตนัย หรือแบบความเรียง ตอบคำถาม โดยเขียนคำตอบเป็นข้อความสั้น ๆ
ไม่เกิน 1-2 บรรทัด เป็นข้อ ๆ ตามความเหมาะสม

2. แบบปรนัย แบ่งเป็น

2.1 แบบเติมคำ หรือเติมข้อความเข้าไปให้สมบูรณ์ แบบทดสอบนี้เป็นการ
วัดความสามารถในการหาคำ หรือข้อความมาเติมลงในช่องว่างของประโยคที่กำหนดให้ถูกต้อง
แม่นยำ โดยไม่มีคำตอบใดให้นำมาก่อน

2.2 แบบถูก-ผิด แบบทดสอบนี้ใช้วัดความสามารถจากการพิจารณาเนื้อหา/
ข้อความที่กำหนดให้ว่าถูกหรือไม่ถูก ใช่หรือไม่ใช่ จากความสามารถที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มา โดยจะเป็น
การวัดทั้งส่วนของความจำและความคิด ในการออกแบบแบบทดสอบพิจารณาถึงข้อความจะต้อง
ชัดเจน ถูกหรือผิดเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น กระชับ ได้ใจความ และไม่ควรรใช้คำแบบปฏิเสธซ้อน

2.3 แบบจับคู่ แบบทดสอบนี้เป็นการกำหนดลักษณะการวางข้อเท็จจริง
เงื่อนไข ตัวเลข คำ หรือสัญลักษณ์ไว้ 2 ด้านขนานคู่กัน เป็นแถวแนวตั้ง 2 แถว แล้วให้ผู้ทำอ่าน
พิจารณาข้อเท็จจริงในแถวตั้งด้านหนึ่งว่ามีความเกี่ยวข้องกับ แล้วจับคู่ได้พอดีกับข้อเท็จจริงใน
อีกแถวตั้งอีกด้านหนึ่ง โดยทั่วไปจะกำหนดให้ตัวเลือกในแถวตั้งด้านหนึ่งน้อยกว่าอีกด้านหนึ่ง
เพื่อให้ผู้ทำได้ใช้ความสามารถในการจับคู่มากขึ้น

2.4 แบบเลือกตอบ ข้อสอบลักษณะนี้เป็นข้อสอบที่นิยมใช้กันมากใน
ปัจจุบัน เนื่องจากสามารถวัดได้ครอบคลุมทุกจุดประสงค์และตรวจให้คะแนนได้ค่อนข้างแน่นอน
ลักษณะของข้อสอบ ประกอบด้วย ส่วนข้อคำถาม และตัวเลือก โดยตัวเลือกจะมีตัวเลือกที่เป็นตัว
ถูกต้อง และตัวเลือกที่ผิดหรือเป็นตัวลวง ผู้ออกแบบข้อสอบต้องมีความรู้ในวิชานั้นๆอย่างลึกซึ้ง และ
รู้วิธีการเขียนข้อสอบ โดยมีข้อควรคำนึง คือ ส่วนของข้อคำถามต้องชัดเจนเพียงเรื่องเดียว ภาษาที่ใช้
กะทัดรัดและเหมาะสมกับระดับของผู้ตอบ งดการใช้คำปฏิเสธ หรือปฏิเสธซ้อนกัน และไม่ควรรใช้
คำถามแบบท่องจำ และในส่วนตัวเลือกควรมีคำตอบถูกเพียงข้อเดียวที่มีความกระชับ ไม่ซ้ำนำหรือ
แนะแนวคำตอบ มีความเป็นอิสระต่อกัน มีความเป็นหนึ่งเดียวกันเรียงลำดับตามปริมาณหรือตัวเลข
และตัวลวงต้องมีความเป็นไปได้ ซึ่งสามารถกำหนดจำนวนตัวเลือก 4 หรือ 5 ตัวเลือก

2. ความเข้าใจ

ความหมายของคำว่า ความเข้าใจ โดย จักรกริช ใจดี (2542: 8-9) กล่าวว่า ความ
เข้าใจ (Comprehension) หมายถึงความสามารถของบุคคลในการรับรู้ถึงใจความสำคัญของเนื้อหา

หรือเรื่องราว ทั้งภาษา สัญลักษณ์ รหัส ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แบ่งออกเป็น การแปลความ การตีความ การขยายความ โดยที่มีลักษณะดังนี้

1. การแปลความ คือ ความสามารถในการรับรู้ถึงใจความได้อย่างถูกต้องจากสิ่งสื่อความหมายหรือความสามารถในการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่ง หรือจากรูปแบบการสื่อสารไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

2. การตีความ คือ ความสามารถในการอธิบาย หรือจับใจความในหลาย ๆ ลักษณะแล้วมาเรียบเรียงจัดระเบียบ สรุปรวมเกิดเป็นเนื้อหาเนื้อความใหม่โดยมีเนื้อหาเนื้อความเดิมเป็นหลักไม่ใช่หลักเกณฑ์อื่นใดมาเพิ่มเติม

3. การขยายความ คือ ความสามารถในการขยายเพิ่มเติมเนื้อหาจากข้อมูลที่ได้ศึกษา เรียนรู้ หรือรับรู้มาให้เพิ่มมากขึ้น และเป็นความสามารถในคาดเดาเหตุการณ์ หรือทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าโดยอาศัยข้อมูลที่เคยรับรู้มาอ้างอิง หรือเป็นลักษณะของแนวโน้มที่จะเกิดเหตุการณ์ที่เกินเลยจากข้อมูลเดิม

กล่าวโดยสรุป ความรู้และความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการจดจำจับใจความรายละเอียดต่างๆของเรื่องราว ข้อเท็จจริง จนสามารถนำความรู้ที่นั้นมาถ่ายทอดได้อย่างแม่นยำ และสามารถดัดแปลง อธิบาย เปรียบเทียบในเรื่องนั้นๆได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งความรู้และความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันโดยตรง รวมถึงการนำความรู้และความเข้าใจไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์จริงได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบหรือขั้นตอน ของเรื่อง แต่ทั้งนี้ประสิทธิผลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

2.4 การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเรื่อง“ความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่” นี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยดังนี้

ปพานิ วิฑิตวัฒนา (2542) กล่าวว่า เมื่อทารกเกิดขึ้นมาจากครอบครัวอันได้แก่ สามีภรรยาซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้ให้กำเนิด ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นก็คือจากทารกเป็นเด็กเติบโตตามลำดับเวลาผ่านไป คน ๆ นั้นจะมีลักษณะชีวภาพเกือบทั้งหมดหรือบางส่วนคล้ายคลึงพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ของเขา ลักษณะดังกล่าวทั้งหมดคือสิ่งที่บุคคลได้รับถ่ายทอดโดยกำเนิด เรียกว่าพันธุกรรมหรือกรรมพันธุ์ ที่เป็นองค์ประกอบแรกของความเป็นคน ส่วนองค์ประกอบที่สองคือ การขัดเกลาทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้บุคคลเป็นคนโดยสมบูรณ์

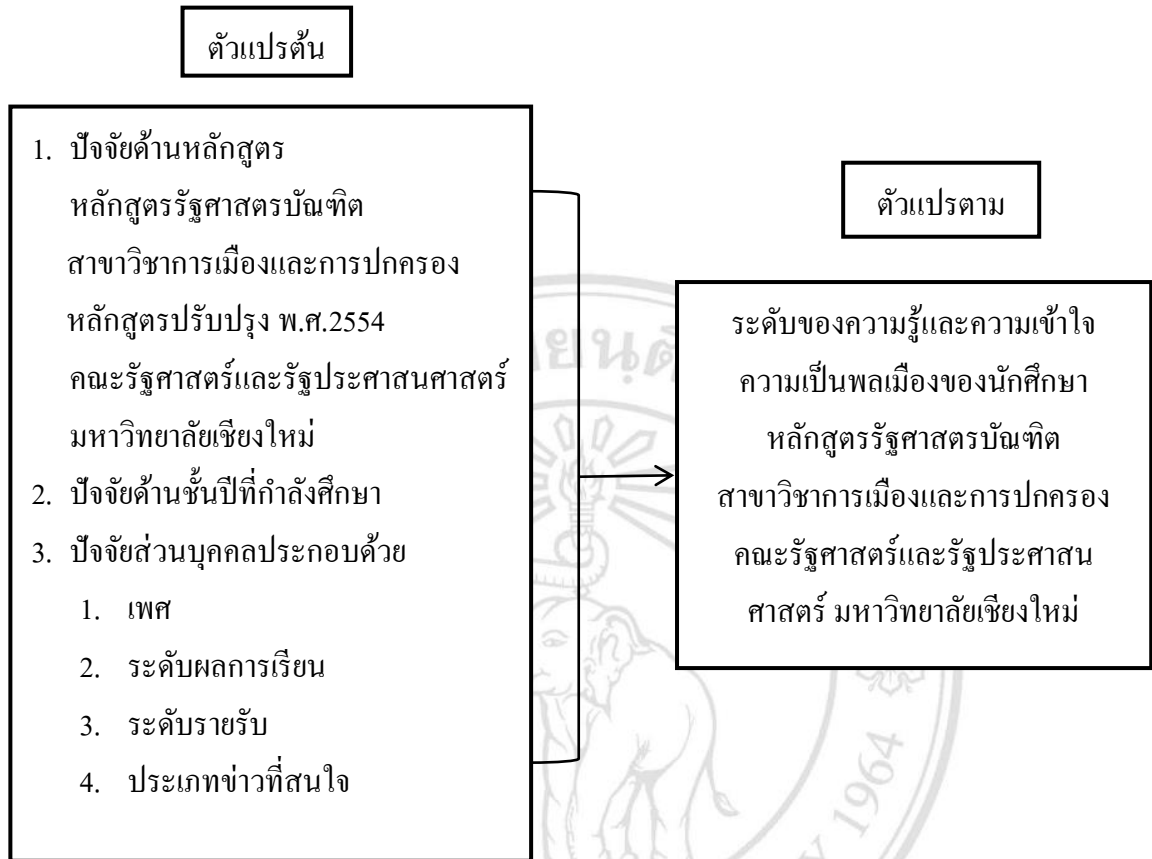
เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2550) กล่าวเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองว่า หลักสำคัญของกลุ่มแนวคิด สาธารณนิยม (Civic Republicanism) มีอยู่ด้วยกัน 2 ประการคือ 1.ความคิดเรื่องพลเมือง (Citizenship) ซึ่งย้ำว่าสมาชิกของระบอบประชาธิปไตยต้องภูมิใจในความเป็นพลเมือง เป็นผู้มีส่วนร่วม มีความเท่าเทียมหรือค่อนข้างเท่าเทียมกับผู้อื่น ไม่ปรารถนาครอบงำใครและไม่ให้ใครมาครอบงำหรืออุปถัมภ์ ค้ำจุนตน พลเมืองจะไม่ใช้ไพร่ ที่ยอมรับสถานภาพสูง-ต่ำ บงการ-รับใช้ เห็นตัวเองเป็นผู้มีน้อยและไม่ใช้ราษฎร ที่ยอมรับอำนาจและกฎหมายของผู้ปกครองแต่ไม่สนใจการปกครองตนเองหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง 2.การเมืองคือคุณธรรม (Virtue) หรือการเมืองคือกิจการเพื่อส่วนรวม เป็นการสร้างคุณธรรม คุณค่าเพื่อผู้อื่นและเสียสละเพื่อส่วนรวม มิใช่เรื่องการแบ่งผลประโยชน์ หรือการแย่งกันใช้แย่งกันหาอำนาจ แนวคิดสาธารณนิยม ซึ่งเน้นบทบาทของพลเมืองในด้านนี้เป็นความคิดที่เกิดในสมัยประชาธิปไตยแห่งนครรัฐในยุคกลาง และเคยถูกแนวคิดปัจเจกชนเสรีนิยมเบียดบังเลือนหายไป แต่แนวคิดสาธารณนิยมที่เน้นบทบาทพลเมืองนั้นแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา เอทซियोเน (Etzioni) ย้ำว่าทางรอดของอเมริกา คือ การสร้างภาคสังคม ชุมชน เอกชนให้เข้มแข็ง และต้องทุ่มเทด้านการศึกษาที่ การสร้างพลเมือง

ธเนศวร เจริญเมือง (2551) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ที่ยาวนานซับซ้อนนั้น พอมิหลักฐานหลายด้านที่ชี้ให้เห็นชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างองค์กรที่มีอำนาจและทำหน้าที่บริหารจัดการมนุษย์และสังคม มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้งและไม่เหมือนกันในแต่ละพื้นที่ต่างๆของโลก เช่นในยุคปัจจุบัน คำว่า “พลเมือง” (Citizen) และ “ความเป็นพลเมือง” (Citizenship) เป็นคำที่ได้รับการยอมรับจากทุกๆฝ่าย แต่ละฝ่ายต่างแสวงหาประโยชน์จากคำนี้ เพราะมีความหมายด้านบวก ธเนศวร ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ 4 ประการคือ 1.พลเมืองต้องมาพร้อมกับชุมชนการเมือง กล่าวคือ พลเมืองต้องอยู่อาศัยร่วมกับผู้อื่นในชุมชน ไม่ใช่กรณีของผู้ที่ปลีกวิเวกอยู่คนเดียวลำพังไม่สูงส่งกับใคร 2.ต้องมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ/ส่วนรวม เพราะความมีทั้งสิทธิและหน้าที่ จึงต้องใช้สิทธิและทำหน้าที่นั้น เพื่อตนเองและชุมชน 3.ต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ หมายถึง ความพยายามที่จะใช้สิทธิและทำหน้าที่ให้ดีที่สุด และการจะเป็นเช่นนั้นได้ ต้องถูกปลูกฝังมาก่อน และ 4.การจะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ได้ต้องเรียนรู้ที่จะเป็นทั้งผู้ปกครอง (Ruler) ผู้ถูกปกครอง (Ruled) ด้วยแนวคิดที่ว่าต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันปกครอง ด้วยหลักการของความเป็นพลเมืองทำให้เกิดสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค ในยุคสมัยที่ระบอบประชาธิปไตยมีบทบาทและได้รับการยอมรับไปทั่ว คำว่าพลเมืองก็ได้กลายเป็นคำที่ได้รับการยอมรับมากขึ้นเช่นกัน พลเมืองเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองกับสังคมหรือรัฐนั้นๆ ด้วย

ลัดดาวรรณ สุขใหญ่ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง กับ อำเภอ ดอยสะเก็ด ผลการศึกษาพบว่า ระดับความเป็นพลเมืองของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับ ปานกลาง แต่เมื่อเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง กับ ในเขตอำเภอ ดอยสะเก็ด ก็พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองสูงกว่าประชาชนใน เขตอำเภอ ดอยสะเก็ดอย่างมีนัยทางสถิติ โดยเมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความเป็นพลเมือง พบว่า พื้นที่อยู่อาศัย อายุ รายได้ส่วนบุคคล รายได้ครอบครัว และระดับการศึกษาต่างมีอิทธิพลทั้งสิ้น ซึ่งจากการวิจัยยังพบว่า ความเบื่อหน่ายต่อสถานการณ์การเมือง การขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลที่ ถูกต้องและการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการรับรู้ และตระหนักถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่อำนาจสูงสุด เป็นของประชาชน และมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ ไม่ใช่ผู้อาศัย จึงเป็นการปกครองตนเองหรือ ปกครองตนเองของประชาชน ประชาธิปไตยจึงก่อให้เกิดหลักสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคขึ้น ประชาชนในรัฐมีความเท่าเทียมกัน ในฐานะเจ้าของประเทศ สามารถเลือกวิถีชีวิตของตนเอง มีความเห็นที่เหมือนและแตกต่างกันได้ กติกาหรือกฎหมายที่บังคับใช้ก็ต้องมาจากประชาชนเช่นกัน เรียกว่า การปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) การปกครองในระบบนี้จะประสบความสำเร็จ ได้ประชาชนต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่ ปกครองตนเองต้องมี “ความสามารถ” ด้วย ความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของระบอบ ประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ และมีสิทธิ เสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ มีความสามารถในการยอมรับความแตกต่าง เคารพกติการอยู่ร่วมกัน และ มีส่วนร่วมต่อความเป็นกับแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง ประกอบด้วย 6 ลักษณะคือ 1.รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ 2.เคารพสิทธิผู้อื่น 3.เคารพความแตกต่าง 4.เคารพหลักความ เสมอภาค 5.เคารพกติกา และ 6.รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม และยังกล่าวว่าประชานิยม นั้น ไม่ใช่กฎธรรมชาติ เช่นปลาใหญ่กินปลาเล็ก หรือ คนอ่อนแอยอมพ่ายแพ้ จึงเป็นเรื่องการฝืนธรรมชาติ จึงต้องมีการฝึกฝนให้คนมีความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะด้วยทางการศึกษาดังเช่นหลายประเทศได้ กระทำแล้ว

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของตัวแปรดังนี้

1. ตัวแปรต้น คือ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554 คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ใช้เป็นหลักสูตรทำการเรียนการสอนนักศึกษาตั้งแต่ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2555 เป็นต้นมา ที่เนื้อหารายวิชาอาจได้สอดแทรกแนวคิดด้วยผลเมืองประกอบเข้าไปในการเรียนการสอนในรายวิชาหมวดวิชาเฉพาะจำนวน 102 หน่วยกิต ตามหลักสูตร โดยผ่านตัวแทนสังคม คือ อาจารย์ผู้สอน อันเป็นการขัดเกลาทักษะแบบทางตรงอย่างเป็นทางการและมีแบบแผน กับปัจจัยด้านชั้นปีที่ศึกษา และปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ ผลการเรียน ระดับรายรับ และความสนใจประเภทข่าว เป็นอีกตัวแปรต้นหนึ่งซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อระดับความรู้และความเข้าใจความเป็นผลเมืองของนักศึกษา

2. ตัวแปรตาม คือ นักศึกษาที่เข้ารับการศึกษและเข้าเรียนตาม หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554 คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จะมีความรู้และความเข้าใจความเป็นผลเมืองในระดับที่แตกต่างกัน แม้จะศึกษาอยู่ในชั้นปีเดียวกัน เข้าเรียนในรายวิชาเดียวกันตลอดหลักสูตร ซึ่งระดับของความรู้และ

ความเข้าใจอยู่ภายใต้เงื่อนไขของตัวแปรต้น คือ เนื้อหาของหลักสูตร ปัจจัยด้านชั้นปีที่กำลังศึกษา และปัจจัยส่วนบุคคล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved